

Predicting the Tendency to High Risk behaviors based on Religious Beliefs, Emotion Seeking, Environmental Pollution and Media among Female Students

Hossein Ali mehrabi. Ph.D.

Academic member, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Fahimeh Mahmoodi. M.A.

Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Hossein Molavi. Ph.D.

Academic member, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Abstract

The purpose of this study was to predict the tendency of high risk behaviors based on religious beliefs, emotion seeking, environmental pollution and media in female university students. The population included all female students at the University of Isfahan. Thus, in a correlational research design, 290 students were randomly selected and were assessed by Iranian Adolescents Risk Taking Scale (IADS), the Questionnaire for Measurement Rate of Use of Media (elyasi, 1393), Emotion Seeking Scale (Zukerman), Questionnaire of Religious Beliefs (Keshavarz & et al., 1389), a researcher-made scale for environmental pollution, and the Demographic Questionnaire. Results of Pearson correlation showed that religious beliefs, emotion seeking, squalor milieu, age of testees had significant relationship with high risk behaviors. In addition results of hierarchical regression showed that from among first rank variables, doing the religious rituals, uninhibition, squalor milieu, the use of virtual and social network; and from among second rank variables parents age can predict 54.9 % of tendency to high risk behaviors in female students ($p < 0.01$).

Keywords: high risk behaviors, religious beliefs, emotion seeking, media, female university students.

پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر بر اساس باورهای دینی، هیجان‌خواهی، آلودگی محیط و رسانه‌ها در دانشجویان دختر

حسینعلی مهربانی*

عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

فهیمة محمودی

کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

حسین مولوی

عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر با باورهای دینی، هیجان‌خواهی، استفاده از رسانه‌ها، آلودگی محیط و متغیرهای جمعیت‌شناختی در دانشجویان دختر اجرا شد. طرح پژوهش از نوع همبستگی است. جامعه آماری همه دانشجویان دختر دوره کارشناسی دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۹۴ بودند. نمونه پژوهش ۲۹۰ دانشجوی دختر بود که به شیوه تصادفی ساده از دانشکده‌های مختلف دانشگاه اصفهان انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل مقیاس خطرپذیری جوانان ایرانی (زاده‌محمدی و احمدآبادی، ۱۳۹۰)، پرسشنامه سنجش استفاده از رسانه‌های ارتباطی (الیاسی، ۱۳۹۳)، مقیاس هیجان‌طلبی زاکرمین، پرسشنامه باورهای دینی (کشاورز، مهربانی و سلطانی‌زاده، ۱۳۸۸)، پرسشنامه محقق‌ساخته سنجش آلودگی محیط و پرسشنامه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی بود. نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد باورهای دینی، هیجان‌خواهی، آلودگی محیط و سن آزمودنی‌ها رابطه معنادار با گرایش به رفتارهای پرخطر دارند ($P < 0/01$). تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی هم نشان داد از بین متغیرهای مرتبه اول، خرده‌مقیاس عمل به مناسک دینی، خرده‌مقیاس عدم‌بازداری از مقیاس هیجان‌خواهی، آلودگی محیط، میزان استفاده از فضاهای اجتماعی مجازی و از بین عوامل مرتبه دوم، سن پدر و مادر در مجموع ۵۴/۹ درصد از گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین می‌کند ($P < 0/01$).

واژه‌های کلیدی: رفتارهای پرخطر، باورهای دینی، هیجان‌خواهی، رسانه‌ها، آلودگی محیط و دانشجویان دختر.

* نویسنده مسؤل: mehrabihossein@yahoo.com

پذیرش ۹۵/۴/۵

وصول ۹۴/۱۱/۸

مقدمه

پرخطر در بین دانشجویان دختر انجام گرفته است. مصرف مشروبات الکلی در زنان طی سال‌های اخیر تغییر کرده، به‌گونه‌ای که میزان مصرف الکل در بین دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر افزایش یافته است (گیل^۷، ۲۰۰۲). از سوی دیگر، بعضی از خرده‌فرهنگ‌های مربوط به گروه‌های دانشجویی گاهی امتحان کردن انواع رفتارهای پرخطر مانند سیگار و مواد را ترغیب می‌کنند و دانشجویان در اوج تجربه رفتارهایی نظیر مصرف مواد و رفتارهای جنسی در اوایل جوانی به‌سر می‌برند (اسلوسکی^۸، ۲۰۰۴). مصرف سیگار با اضطراب و علائم جسمانی‌سازی بیشتر همراه است (موسوی، متین‌خواه و آصف، ۱۳۹۰). این در حالی است که پژوهش‌ها نشان می‌دهد دانشجویان دختر بیش از دانشجویان پسر در معرض رفتارهای پرخطر جنسی و احتمالاً در معرض ابتلای به ایدز قرار دارند (بلون، ایرهارت و واسرهیت^۹، ۱۹۹۹).

در ایران نیز متأسفانه مطالعات نشان‌دهنده وضعیت قابل تأمل رفتارهای پرخطر در دانشجویان است. مثلاً مطالعه‌ای بر روی دانشجویان دختر دانشگاه تهران، نشان داد ۳۲/۳ درصد سابقه مصرف سیگار، ۸/۳ درصد سابقه مصرف الکل و ۵/۳ درصد سابقه مصرف مواد داشتند (رضوانیان، ۱۳۷۸). در مطالعه دیگری که بر دانشجویان دانشگاه‌های بابل انجام شد، شیوع درگیری فیزیکی ۵/۳۳ درصد، مصرف سیگار ۷/۳ درصد، اضافه وزن و چاقی ۶/۲ درصد، کم‌ تحرکی ۳/۱۵ درصد و مصرف مواد مخدر و داروهای نیروزا ۳ درصد تعیین شد (سهرابی و همکاران، ۱۳۸۸). مطالعات دیگری هم نشان می‌دهد که شیوع سوءمصرف مواد در دانشجویان ۱۵/۴ درصد و شیوع قلیان و سیگار در حدود ۴۷ درصد است (بابایی، رمضانخواهی، برکتی و همکاران، ۲۰۱۵).

از جمله عوامل مؤثر در گرایش به رفتارهای پرخطر، ویژگی‌های روان‌شناختی است (مورکری و تینزلی^{۱۰}، ۲۰۰۳). بیشتر پژوهش‌های موجود در این زمینه توجه خود را به ویژگی روانی خاص مثل هیجان‌خواهی^{۱۱} معطوف کرده‌اند. در واقع هیجان‌خواهی یکی از مهمترین عواملی است که بر تمایل افراد به رفتارهای پرخطر اثر می‌گذارد. هیجان‌خواهی به صورت نیاز به تجارب و هیجان‌های متنوع، جدید و پیچیده و همچنین تمایل به پذیرش خطرات جسمی و اجتماعی برای

رفتارهای پرخطر جوانان یکی از مهمترین مسائل بهداشتی و اجتماعی جوامع کنونی است که بر فرد، خانواده و جامعه تأثیر می‌گذارد (جانستون، اومالی و بچمن^۱، ۲۰۰۲). رفتارهای پرخطر، رفتارهایی هستند که زندگی دیگران را مختل می‌کند و ممکن است به اشخاص و یا اموال آنان آسیب برساند که شامل تخطی از قانون، نظیر تخریب اموال، سرقت، خشونت یا استفاده از سیگار، الکل، مصرف مواد مخدر، فرار از مدرسه، آتش‌افروزی و تجاوز به عنف یا تهدید می‌شود (ماستن^۲، ۱۹۹۱). این‌گونه رفتارها احتمال نتایج منفی و مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را برای فرد افزایش می‌دهد (کار و گروور^۳، ۲۰۰۳).

رفتارهای پرخطر انواع مختلفی دارد؛ از جمله این رفتارها می‌توان به بی‌دقتی و رفتارهای غیرمعمول در رانندگی، کنجکامی در استفاده از مواد مخدر و روانگردان، مشروبات الکلی، بی‌احتیاطی در روابط جنسی، بی‌نظمی‌های غذایی، عصبانیت و سرکشی در رعایت قوانین و مقررات، ارتکاب جرم، قتل، خودکشی و انجام فعالیت‌های ورزشی خطرناک اشاره کرد (موسوی و پروتن^۴، ۱۹۹۸). از نظر بویر^۵ (۲۰۰۶) مهمترین رفتارهای پرخطر از حیث فراوانی، نمونه و ناخوشایندی شامل مصرف الکل، مصرف تنباکو، فعالیت جنسی نایمن، رانندگی خطرناک و خشونت بین‌فردی می‌شود.

بخش بزرگی از جوانان کشور، در دانشگاه‌ها مشغول به تحصیل و گذراندن دوران دانشجویی هستند و یکی از خصوصیات دوران دانشجویی رسیدن به استقلال مجدد است که تحت تأثیر آن دانشجویان خودمختاری بیشتری در سبک‌های زندگی و رفتارهای خود احساس کرده و حتی دسته‌ای از آنها گرایش بیشتری به سمت رفتارهای ناسالم و سبک‌های پرخطر پیدا می‌کنند (لیندبرگ، باگز و ویلیام^۶، ۲۰۰۰). بر خلاف اینکه انتظار می‌رود تحصیلات دانشگاهی به دلیل افزایش سطح آگاهی، توان فکری و موقعیت اجتماعی، عوامل پیشگیری‌کننده در برابر آسیب‌هایی از قبیل سوءمصرف مواد و رفتارهای پرخطر دیگر باشد، ولی متأسفانه آمارها از گسترش روزافزون مصرف مواد در بین دانشجویان حکایت دارد (سهرابی، زردخانه، ترقی‌جاه، فلسفی‌نژاد، یعقوبی و رضانی، ۱۳۸۸). پژوهش‌های اندکی در خصوص رفتارهای

1. Johnston, O'Malley & Bachman
3. Carr & Grover
5. Boyer
7. Gill
9. Blon, Ehrharatt & Wasserheit
11. Emotion Seeking

2. Masten
4. Muuss & Proton
6. Lindberg, Boggess & William
8. Sluskey
10. Murkery & Tinsley

الکلی، بی‌بندوباری جنسی، تغذیه ناسالم و دیگر رفتارهای مخاطره‌آمیز و تکانشی بیشتری سروکار دارند و یا حتی اطرافیان برای این شکل از رفتارهای مخاطره‌آمیز ارزش قایل می‌شوند و به آن به منزله رفتارهایی که ناسالم هستند و باید اصلاح شوند نگاه نمی‌کنند، به احتمال زیاد چنین الگوهایی را می‌آموزند (آبادینسکی، ۱۳۸۴). به‌عنوان مثال، فیشر، ایکه، کانس، هاوکینز و لام^{۱۲} (۲۰۰۸) در مطالعه خود نشان دادند ضعف در درونی‌سازی قراردادهای اجتماعی و هنجارها و عوامل محیطی در گرایش به رفتارهای پرخطر جنسی دخیل هستند. امروزه ثابت شده است که بین آلودگی محیط و مصرف مشروبات الکلی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (سراج‌زاده و فیضی، ۱۳۸۶). یانگ هم تصریح می‌کند که رفتار پرخطری مانند مصرف مواد متأثر از عوامل اجتماعی و محیطی است (کشاورزی، وزیری و لطفی کاشانی، ۱۳۹۴).

عامل اجتماعی دیگری که در گرایش به این‌گونه رفتارها نقش دارد، رسانه‌ها است (فرجیها، ۱۳۸۵). رسانه‌ها در گرایش به انواع رفتارهای پرخطر دخیل هستند (قنبری و رمضانخانی، ۱۳۸۶). امروزه رسانه‌ها به شکل گسترده‌ای در زندگی بشر نفوذ کرده‌اند و تأثیر بسزا و تعیین‌کننده‌ای در جهت‌دهی افکار عمومی دارند (دانش، ۱۳۸۸). رسانه‌ها از یک‌سو توانایی تشدید احساس ناامنی، ترویج بزهکاری و تشویق افراد مستعد ارتکاب جرم را دارند و از سوی دیگر با ایفای نقش اطلاع‌رسانی مسؤولانه و ترویج الگوهای زندگی سالم، در کاهش وقوع جرم و تأمین احساس امنیت مؤثرند (فرجیها، ۱۳۸۵). برخی از پژوهشگران بر این باورند که یکی از عوامل اصلی بروز خشونت در جامعه، گسترش نمایش خشونت از تلویزیون و فراوانی سی‌دی‌های حاوی صحنه‌های کشتار و زد و خوردها و ماجراهای خونین است.

پژوهشگران بین انحرافات اجتماعی دیگر از جمله اعتیاد، سرقت و راهزنی و تماشای برنامه خشونت‌آمیز تلویزیونی رابطه یافته‌اند (قنبری و رمضانخانی، ۱۳۸۶). برنامه‌های تلویزیونی که مصرف دخانیات را به تصویر می‌کشند، ممکن است موجب تشویق نوجوانان به سیگار کشیدن شوند. همان‌طور که برخی از مطالعات بین افزایش سیگار کشیدن در جوانان و نمایش صحنه‌های کشیدن سیگار در فیلم‌ها ارتباط

دستیابی به این‌گونه تجارب تعریف شده است (زاگرم‌ن^۱، ۲۰۰۷). بررسی مطالعات مختلف نشان می‌دهد که هیجان‌خواهی با سوءمصرف مواد (رابرتی^۲، ۲۰۰۴)، مصرف الکل (دانلوپ و روبر^۳، ۲۰۱۰)، شرکای جنسی متعدد (هیتنر و سوئیکرت^۴، ۲۰۰۱)، فعالیت جنسی بی‌قاعده (ویلیامز، کیمبی، کاول و همکاران^۵، ۱۹۹۲)، تکانشگری (بوچارد^۶، ۱۹۹۷)، مطالعه مهرابی، کجباف و مجاهد (۱۳۸۹) هم نشان داد که هر چهار مؤلفه اصلی هیجان‌خواهی شامل تجربه‌طلبی، فقدان بازداری، حساسیت به یکنواختی و خطرجویی پیش‌بینی‌کننده گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان است. رید، آمارو، ماتسوماتو و کایسون^۷ (۲۰۰۹) دریافتند که هم مصرف مواد و هم گرایش به خشونت جسمی و جنسی با هیجان‌خواهی به‌ویژه در حساسیت به یکنواختی و خطرجویی بالا رابطه دارد. کیر^۸ (۲۰۰۲) هم نشان داد هیجان‌خواهی و باورهای اجتماعی هنجاری هم در گرایش رفتار پرخطری نظیر مصرف سیگار دخیل هستند.

از دیگر عوامل مؤثر بر گرایش به رفتارهای پرخطر، باورهای دینی^۹ است که به نظر می‌رسد عامل محافظت‌کننده فرد در برابر رفتارهای پرخطر و وابستگی به مواد باشد. دین از طریق برقراری یک نظم اخلاقی، تدارک فرصت‌هایی برای به‌دست آوردن شایستگی‌های یاد گرفته شده و تهیه قوانین اجتماعی، سوءمصرف مواد و بهبودی از آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد (اسمیت^{۱۰}، ۲۰۰۳). نتایج مطالعات نشان می‌دهد بین سطح دینداری فرد و سوءمصرف مواد در دانشجویان رابطه منفی وجود دارد (خدایاری‌فرد، شهابی و اکبری زردخانه، ۱۳۸۸). مطالعه صالحی (۱۳۹۲) هم نشان داد باورهای دینی پیش‌بینی‌کننده منفی گرایش به رفتارهای پرخطر است. همچنین باورهای دینی از طریق واسطه‌گری نظم‌بخشی هیجانی رفتار پرخطر را پیش‌بینی می‌کند.

از دیگر عوامل مؤثر محیط آلوده^{۱۱} است؛ برای کسانی که در محیط پیرامون با رفتارهای کجروانه بیشتری سروکار دارند و پیوند نزدیکی با افراد کجرو دارند، احتمال انجام رفتارهای مشابه با آنها بیشتر است (سلیمی و داوری، ۱۳۹۱). به‌عبارت دیگر افرادی که در ارتباطات خانوادگی و دوستانه خود با الگوهای رفتاری تأییدکننده مصرف مواد مخدر، مشروبات

1. Zukerman

3. Dunlop & Rober

5. Williams, Kimbie, Govell et al.

7. Reed, Amaro, Matsumoto & Kaysen

9. Religiosity

11. Pollution

2. Roberti

4. Hittner & Swickert

6. Bouchard

8. Kear

10. Smith

12. Fisher, Eke, Cance, Hawkins & Lam

- ۱- هیجان‌خواهی، گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان را پیش‌بینی می‌کند.
- ۲- باورهای دینی، گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان را پیش‌بینی می‌کند.
- ۳- آلودگی محیط، گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان را پیش‌بینی می‌کند.
- ۴- میزان استفاده از رسانه‌ها، گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان را پیش‌بینی می‌کند.
- ۵- مجموعه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (سن و تحصیلات آزمودنی و والدین وی، تعداد اعضای خانواده و طبقه اجتماعی - اقتصادی) گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان را پیش‌بینی می‌کند.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: طرح پژوهش این مطالعه، توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این مطالعه همه دانشجویان دختر دوره کارشناسی دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بودند. بر این اساس، نمونه آماری این مطالعه ۳۰۰ دانشجوی دختر دانشگاه اصفهان بود که از بین دانشجویان دختر دوره کارشناسی ۵ دانشکده به شیوه تصادفی ساده انتخاب شدند. حجم نمونه براساس معادله کوکران و حجم جامعه آماری (حدود ۸۵۰۰ نفر) و واریانس نمرات متغیر وابسته پژوهش (۱۶/۱) و براساس سطح خطای ۰/۰۵ و آزمون فرض دو دامنه (۱/۹۶) برابر با ۲۷۱ به دست آمد. البته به منظور در نظر گرفتن ریزش احتمالی آزمودنی‌ها و همچنین افزایش دقت نمونه‌گیری، این حجم به ۳۰۰ نفر افزایش داده شد.

ابزار سنجش:

مقیاس خطرپذیری جوانان ایرانی (IADS)^۱: برای سنجش گرایش به رفتارهای پرخطر، از مقیاس خطرپذیری جوانان ایرانی (IADS) استفاده شد. زاده‌محمدی و احمدآبادی (۱۳۹۰) این پرسشنامه را در ۳۸ عبارت تدوین کرده‌اند که آسیب‌پذیری نوجوانان در ۷ دسته رفتارهای پرخطر از قبیل خشونت، رانندگی مخاطره‌آمیز، سیگار کشیدن، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل، رابطه و رفتار جنسی و گرایش به جنس مخالف را می‌سنجد. پاسخگویان موافقت یا مخالفت خود را با این گویه‌ها در یک مقیاس ۵ گزینه‌ای از کاملاً موافق (با نمره ۵) تا کاملاً مخالف (با نمره ۱) بیان می‌کنند. پایایی این ابزار به شیوه

یافتند (ویکفیلد^۱، ۲۰۰۳). همچنین رسانه‌ها ممکن است در ترویج فعالیت‌های جنسی نوجوانان نقش داشته باشند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد نوجوانانی که بیشتر برنامه‌های با محتوای جنسی را تماشا می‌کنند، تمایل به رفتارهای جنسی افراطی دارند و نگرش آنان نسبت به رفتار جنسی قبل از ازدواج مثبت است (اسکوبار، سوسار، کریستین و لابرابارا^۲، ۲۰۰۵). مطالعه عبدی (۱۳۹۲) هم نشان داد که تماشای ماهواره در افراد متأهل و مجرد به یک میزان نقش زیادی در ایجاد روابط جنسی پرخطر دارد. این در حالی است که امروزه استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی نقش زیادی در گذران اوقات فراغت جوانان ایفا می‌کند و لزوماً بر محتوای آنچه که در این شبکه‌ها در بین نوجوانان و جوانان مبادله می‌شود، نظارتی وجود ندارد. شواهد حاکی از قابل توجه بودن محتوای مبتنی بر لذت‌گرایی غیرقانونی نظیر مضامین جنسی و غیراخلاقی و حتی تبلیغ برخی مواد غیرقانونی است. به عنوان مثال، منطقی (۱۳۸۶)؛ به نقل از یاسمین‌نژاد، گل‌محمدیان و یوسفی، (۱۳۹۱) تصریح می‌کند که اعتیاد به تلفن همراه با مشاهده بیشتر تصاویر مستهجن و غیر اخلاقی همراه است. در این زمینه، هولتز و اپل^۳ (۲۰۱۱) هم دریافتند تماشای فیلم‌های خشونت‌آمیز و همچنین انجام بازی‌های آنلاین خشن باعث مشکلات رفتاری بیرونی اعم از خشونت و سرکشی علیه والدین، انجام فعالیت‌های بدنی خطرناک و استرس می‌شود.

بر این اساس و با توجه به ضرورت پرداختن به گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان و به‌ویژه در دانشجویان دختر و لزوم شناسایی مهمترین عوامل مؤثر در گرایش به این‌گونه رفتارها با هدف تدوین برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه براساس این عوامل، در این مطالعه از یک سو به بررسی رابطه بین گرایش به رفتارهای پرخطر با هیجان‌خواهی، باورهای دینی و برخی عوامل اجتماعی شامل آلودگی محیط و رسانه‌ها و از سوی دیگر به پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر بر اساس این عوامل پرداخته شد. بر این اساس، این مطالعه دو فرضیه اصلی داشت:

- ۱- بین هیجان‌خواهی، باورهای دینی، آلودگی محیط و میزان استفاده از رسانه‌ها با گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان رابطه وجود دارد.
- ۲- مجموعه مؤلفه‌های هیجان‌خواهی، باورهای دینی، آلودگی محیط، میزان استفاده از رسانه‌ها و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی قادر به پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان است.

1. Wakefield

2. Escobar, Susar, Christine & Lowbarbara

3. Holtz & Appel

4. Iranian Adolescents Risk-Taking Scale

کشاوری، مهرابی و سلطانی‌زاده (۱۳۸۸) آن را ساخته‌اند. نسخه ۲۰ سؤالی این پرسشنامه سه خرده‌مقیاس شامل «اعتقاد به اصول دین» با ۷ سؤال، «دوستی و بندگی خدا» با ۶ سؤال و «عمل به مناسک دینی» با ۶ سؤال دارد. به هر ماده از پرسشنامه در قالب طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) پاسخ داده می‌شود و نحوه نمره‌گذاری آن از ۱ تا ۵ است. سازندگان پایایی پرسشنامه را به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۹۴ و روایی آن به شیوه روایی سازه و روایی محتوایی تأیید شده است.

پرسشنامه محقق‌ساخته آلودگی محیط: با توجه به اینکه در این مورد پرسشنامه‌ای یافت نشد، بنابراین اقدام به ساخت این پرسشنامه شد. نسخه نهایی این پرسشنامه دارای ۱۹ گویه بود که پرسش‌های ۱ تا ۱۵ تعداد افراد موجود در اطرافیان فرد که رفتارهای مخاطره‌آمیز انجام می‌دهند را می‌سنجد که از هیچ، یک یا دو نفر، سه تا چهار نفر، پنج تا شش نفر، بیش از هفت نفر علامت‌گذاری می‌شود و پرسش‌های ۱۶ تا ۱۹ نیز دسترسی افراد به وسایل و تجهیزاتی را می‌سنجد که راه را برای گرایش به رفتار پرخطر هموار می‌سازد. طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد و شیوه نمره‌گذاری نیز برای همه گزینه‌ها بین یک تا پنج است. روایی این پرسشنامه به شیوه نسبت روایی محتوا^۱ (CVR) محاسبه شد و نتایج نشان داد که همه عبارات‌های نسخه نهایی، مورد تأیید ۱۰ نفر از استادان و صاحب‌نظران و برحسب مقایسه با ضریب لاوشه ۰/۶۳ بود. همچنین، پایایی این ابزار هم به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد و پایایی دونیمه‌سازی به شیوه اسپیرمن براون ۰/۷۵ محاسبه شد.

علاوه بر این پرسشنامه‌ها، در قالب یک پرسشنامه جمعیت‌شناختی ویژگی‌هایی نظیر سن، تحصیلات، تعداد اعضای خانواده، سن و تحصیلات والدین و وضعیت اجتماعی - اقتصادی آزمودنی‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفت. لازم است گفته شود که طبقه اجتماعی - اقتصادی در قالب یک سؤال به صورت خودگزارشی از آزمودنی مطرح شد که در قالب آن آزمودنی وضعیت کلی اجتماعی - اقتصادی خانواده خود را در قالب یکی از سطوح ۷ گانه خیلی خوب، تا خیلی ضعیف ارزیابی کرد.

روش اجرا و تحلیل داده‌ها:

فرایند انجام پژوهش به این صورت بود که در ابتدا ابزارهای مربوطه مشخص گردید و مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت. در ادامه با هماهنگی دانشگاه، از بین دانشکده‌های ۱۲ گانه،

آلفای کرونباخ برای مقیاس کلی ۰/۹۴ آمده است (زاده‌محمدی و احمدآبادی، ۱۳۹۰). در این مطالعه هم همسانی درونی این پرسشنامه به شیوه آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۲۷ عبارتی مقیاس که عبارت‌های دو مقیاس خشونت و رانندگی پرخطر حذف شده، ۰/۹۵ به دست آمد.

پرسشنامه سنجش میزان استفاده از رسانه‌های ارتباطی: از طریق پرسشنامه سنجش میزان استفاده از رسانه‌های ارتباطی که الیاسی (۱۳۹۳) براساس نظریه‌های پیر بورديو در مورد سرمایه فرهنگی تنظیم کرده است، ارزیابی شد. این ابزار ۳۰ گویه دارد که میزان استفاده آزمودنی‌ها از اصلی‌ترین رسانه‌های ارتباطی امروزی (شامل تلویزیون، رادیو و سینما، ماهواره، مطالعه کتب و مجلات، اینترنت و تلفن همراه و شبکه‌های مجازی مبتنی بر تلفن همراه) ارزیابی می‌شود. آزمودنی به هر سؤال در قالب لیکرت پنج‌گزینه‌ای از خیلی کم (با نمره ۱) تا خیلی زیاد (با نمره ۵) جواب می‌دهد. بررسی روایی سازه به شیوه تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد این ابزار دارای شش خرده‌مقیاس شامل میزان تماشای ماهواره (۶ سؤال)، میزان استفاده از اینترنت (۵ سؤال)، میزان استفاده از فضاهای اجتماعی مجازی تحت موبایل (۵ سؤال)، میزان تماشای تصاویر و فیلم‌های غیراخلاقی یا پورنو (۴ سؤال)، میزان تماشای رادیو، تلویزیون و فیلم (۴ سؤال) و میزان مطالعه کتب و مجلات (۶ سؤال) است. پایایی این پرسشنامه را الیاسی (۱۳۹۳) به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش کرده است. در این مطالعه خرده‌مقیاس مطالعه حذف شد و پایایی این پرسشنامه ۲۴ گویه‌ای به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد.

پرسشنامه هیجان‌طلبی زاگرم: پرسشنامه هیجان‌طلبی زاگرم به سنجش تمایل به هیجان‌ات در چهار حیطه یا خرده‌مقیاس با نام‌های خطرجویی یا ماجراجویی، تجربه‌جویی، حساسیت نسبت به یکنواختی و فقدان بازدارنده می‌پردازد (فرانکن، ۱۳۸۴). این مقیاس شامل ۴۰ گویه است و هر خرده‌مقیاس ۱۰ گویه دارد. گذرانده، پایایی این پرسشنامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس خطرجویی یا ماجراجویی ۰/۷۴، خرده‌مقیاس تجربه‌جویی ۰/۷۲، خرده‌مقیاس حساسیت نسبت به یکنواختی ۰/۷۳، خرده‌مقیاس فقدان بازدارنده ۰/۴۱ و برای کل مقیاس برابر با ۰/۸۵ گزارش می‌کند (مهرابی و همکاران، ۱۳۸۹). در این مطالعه هم پایایی به شیوه آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد.

پرسشنامه باورهای دینی: برای سنجش میزان باورها و اعتقادات دینی، از پرسشنامه باورهای دینی استفاده شد که

بحث در پژوهش و دارای اهمیت بیشتر در مرتبه اول و همچنین، براساس ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در مرتبه دوم تحلیل بود. در هر مرحله هم، تحلیل رگرسیون به شیوه گام به گام انجام شد که در جریان آن، با بررسی همزمان همه متغیرها، متغیرهای دارای سهم معنادار بیشتر در پیش‌بینی متغیر وابسته وارد تحلیل می‌شوند و بعد از آن به ترتیب دیگر متغیرهای دارای سهم معنادار وارد معادله رگرسیون می‌شوند (مولوی، ۱۳۹۲).

یافته‌ها

از ۳۰۰ پرسشنامه تکمیل شده، ۱۰ مورد به دلیل نقص در تکمیل، حذف و تحلیل‌ها براساس ۲۹۰ پرسشنامه باقیمانده انجام شد. در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی نمرات متغیرهای پژوهش و ضریب همبستگی آنها با گرایش به رفتارهای پرخطر ارائه شده است.

۵ دانشکده انتخاب و در هر دانشکده از بین دانشجویان دختر دوره کارشناسی متناسب با حجم آن دانشکده به نسبت دانشگاه نمونه انتخاب و پرسشنامه‌ها اجرا شد. قبل از اجرا، برای آزمودنی‌ها مختصری از اهداف مطالعه بیان شد. سپس با نمره‌گذاری پرسشنامه‌ها و تدوین ماتریس نمرات، تحلیل آماری براساس اهداف پژوهش انجام گرفت و گزارش نهایی تدوین شد. تحلیل داده‌های این مطالعه با نرم‌افزار SPSS22 انجام شد. بر این اساس، علاوه بر استفاده از شاخص‌های توصیفی نظیر درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی استفاده شد. در این نوع تحلیل، متغیرها برحسب اهمیت دسته‌بندی شده و به ترتیب اهمیت وارد مرتبه‌های تحلیل می‌شوند (هویت و کرامر، ۱۳۸۹). هدف از این تحلیل، پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر براساس دسته متغیرهای روان‌شناختی مورد

جدول ۱- ضرایب خام و استاندارد معادله پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر

متغیر	R	سهم کل مرحله	سهم خالص (%)	ضرایب خام	ضرایب استاندارد	T	VIF	مقدار ویژه
عمل به مناسک دینی	۰/۵۹۲	۰/۳۵۱	۳۵/۱	-۲/۲۱	-۰/۳۵۷	-۷/۷۸**	۱/۳۳	۰/۱۷۹
عدم بازداری	۰/۶۵۹	۰/۴۳۴	۸/۳	-۳/۸۱	-۰/۲۵۸	-۶/۱۷**	۱/۱۲	۰/۰۷۰
آلودگی محیط	۰/۷۰۳	۰/۴۹۴	۶/۰	-۰/۴۱	-۰/۲۷۷	۶/۱۸**	۱/۲۶	۰/۰۵۹
فضاهای اجتماعی موبایلی	۰/۷۲۷	۰/۵۲۹	۳/۵	۰/۳۹	۰/۱۷۹	۴/۲۸**	۱/۱۱	۰/۰۲۱
سن مادر	۰/۷۳۵	۰/۵۴۰	۱/۱	-۰/۶۱	-۰/۲۳۰	-۳/۶۲**	۲/۵۳	۰/۰۰۶
سن پدر	۰/۷۴۲	۰/۵۴۹	۱/۰	۰/۴۱	۰/۱۶۱	۲۰/۵۱*	۲/۶۱	۰/۰۰۳

** P < ۰/۰۱

* P < ۰/۰۵

۰/۷۰۳ افزایش داده و سهم خالص پیش‌بینی‌کننده آن، ۶ درصد است. در گام چهارم میزان استفاده از فضاهای مجازی تحت موبایل با ضریب رگرسیون ۰/۷۲۷ وارد معادله شده و به تنهایی ۳/۵ درصد از رفتارهای پرخطر را تبیین می‌کند. در گام پنجم، سن مادر از متغیرهای مرتبه دوم وارد معادله شد و ضریب رگرسیون به ۰/۷۳۵ افزایش یافت. در گام آخر علاوه بر متغیرهای قبلی، سن پدر به معادله اضافه شده و ضریب رگرسیون را به ۰/۷۴۲ می‌رساند. سن مادر ۱/۱ درصد و سن پدر در حدود یک درصد از گرایش به رفتارهای پرخطر را به‌طور معناداری تبیین می‌کند (P < ۰/۰۱). این شش متغیر در مجموع هم، براساس توان دوم ضریب رگرسیون، ۵۴/۹ درصد از گرایش به رفتارهای پرخطر را به‌طور معناداری تبیین می‌کنند

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون به شیوه سلسله‌مراتبی مندرج در جدول ۲ نشان داد از بین مجموعه متغیرهای مرحله اول که شامل متغیرهای روانی - اجتماعی بود، باورهای دینی در حیطه «عمل به مناسک دینی» با ضریب رگرسیون ۰/۵۹۲ در گام اول وارد معادله رگرسیون برای پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر شده است. عمل به مناسک دینی به تنهایی ۳۵/۱ درصد از گرایش به رفتارهای پرخطر را به‌طور معناداری تبیین می‌کند. در گام دوم، متغیر عدم بازداری از خرده‌مقیاس‌های هیجان‌خواهی به معادله وارد شده و ضریب رگرسیون را به ۰/۶۵۹ افزایش داده و سهمی ۸/۳ درصدی در تبیین رفتارهای پرخطر نشان می‌دهد. در گام سوم متغیر آلودگی محیط به معادله اضافه شده و ضریب رگرسیون را به

برقراری یک نظم اخلاقی و مبنا شدن برای تدوین قوانین اجتماعی، مانع از انجام رفتارهای پرخطر می‌شود. نظام اخلاقی تدوین شده براساس دین، به صراحت بر بایدها و نبایدهایی تأکید می‌کند که برای رفتارهای فردی و اجتماعی انسان حد و مرز تعیین می‌کند. علاوه بر این، مناسک دینی در قالب اعمال مکروه و به‌خصوص حرام، بازدارنده‌های قوی برای ارتکاب آن دسته از اعمال و رفتارهایی تعیین می‌کند که در تقابل با سلامت انسان است. مصداق بارز این امر، حرام بودن مشروبخواری، رابطه جنسی خارج از حریم زناشویی، مصرف مواد روانگردان و مانند آن می‌باشد. از سوی دیگر، دین به واسطه ارزش و کرامتی که برای انسان قایل است، وی را از اعمالی که به هر طریقی بر وی آسیب وارد کند یا کرامت وی را زیر سؤال ببرد، بر حذر می‌دارد.

علاوه بر این، متغیر مؤثر و پیش‌بینی‌کننده دیگر برای گرایش به رفتارهای پرخطر، هیجان‌جویی در حیطه عدم بازداری بود. این نتایج با نتایج پژوهش‌های قبلی مانند رابرتی (۲۰۰۴)، دانلوپ و رویر (۲۰۱۰)، هیتنر و سوئکرک (۲۰۰۱)، ویلیامز و همکاران (۱۹۹۲)، بوچارد (۱۹۹۷)، مطالعه مهرابی و همکاران (۱۳۸۹) و رید و همکاران (۲۰۰۹) همخوانی دارد. در واقع، عدم بازداری به‌عنوان میل به پذیرش خطرات اجتماعی و جسمی در قبال انجام رفتارهای خاص تعریف شده است. عدم بازداری با میل به برداشتن موانع اجتماعی و جنسی و یا به‌طور عام‌تر، فرار از هر نوع محدودیتی را که واقعیت اجتماعی معمول بر فرد تحمیل می‌کند شامل می‌شود (کارور و شی‌یر، ۱۳۷۵). بر این اساس، به نظر می‌رسد بالا رفتن میزان عدم بازداری در دختران، در واقع به معنای نادیده انگاشتن محدودیت‌ها و الزاماتی است که جامعه برای رفتار افراد و به ویژه برای دختران قایل شده است و این عدم بازداری بیشتر، احتمالاً به صورت‌های مختلف خود را در رفتار دختران جوان نشان می‌دهد که نمونه آن گرایش بیشتر به رفتارهای پرخطری مانند مصرف مواد و مشروب و رابطه با جنس مخالف خارج از حریم زناشویی است.

نتایج این مطالعه بیانگر آن است که عدم بازداری عامل مهمی است که میل به خطرجویی را شدت می‌بخشد و موانع فرد را برای رسیدن به لذات آنی از طریق صرف‌نظر از موانع اجتماعی و عقلانی موجود کاهش می‌دهد. این عدم بازداری احتمالاً با تفکر پیامدی ضعیف‌تر و نادیده انگاشتن پیامدهای منفی فردی و اجتماعی انجام این گونه رفتارها همراه است.

از سوی دیگر، عامل سوم مهم و مؤثر دیگر در گرایش به رفتارهای پرخطر در این مطالعه، آلودگی محیط بود. این مؤلفه

(جدول ۲). بنابراین فرضیه اول پژوهش برای پیش‌بینی رفتارهای پرخطر براساس مقیاس عدم بازداری از مقیاس هیجان‌خواهی، فرضیه دوم برای پیش‌بینی‌کنندگی خرده‌مقیاس عمل به مناسک دینی از مقیاس باورهای دینی، فرضیه سوم برای پیش‌بینی‌کنندگی آلودگی محیط، فرضیه چهارم برای پیش‌بینی‌کنندگی میزان استفاده از رسانه‌ها در حیطه فضاهای اجتماعی موبایلی و فرضیه پنجم برای دو متغیر جمعیت‌شناختی سن مادر و پدر تأیید شد و برای سایر متغیرهای جمعیت‌شناختی یا سایر خرده‌مقیاس‌های دیگر متغیرها، تأیید نشد.

علاوه بر این، ضرایب معادله براساس نمرات خام و استاندارد هم ارائه شده است. ضرایب تی هم نشان می‌دهد که تمامی این ضرایب از لحاظ آماری معنادار است. لذا می‌توان گفت که معادله‌ها بر اساس نمرات خام و استاندارد دارای قابلیت پیش‌بینی معنادار گرایش به رفتارهای پرخطر است ($P < 0/01$). علاوه بر این، ضرایب تورم واریانس کمتر از ۱۰ و مقادیر ویژه نزدیک به صفر هم، نشان‌دهنده رعایت پیش‌نبود هم خطی قوی بین متغیرهای مستقل است (مؤمنی، ۱۳۹۱).

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر براساس برخی عوامل روانی اجتماعی نظیر هیجان‌خواهی، باورهای دینی، آلودگی محیط، میزان استفاده از رسانه‌ها و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نظیر سن، طبقه اجتماعی - اقتصادی، سن و تحصیلات والدین در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان انجام شد. نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که از بین مجموع متغیرهای مورد بررسی، باورهای دینی، هیجان‌جویی در حیطه عدم بازداری، میزان استفاده از رسانه‌ها، سن دانشجویان به همراه تحصیلات پدر و مادر و سن والدین رابطه معناداری با گرایش به رفتارهای پرخطر دارد. تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی هم نشان داد متغیرهای باورهای دینی در حیطه عمل به مناسک دینی، هیجان‌جویی در حیطه عدم بازداری، آلودگی محیط، میزان حضور در فضاهای مجازی به همراه سن مادر و پدر در مجموع ۵۴/۹ درصد از گرایش به رفتارهای پرخطر را تبیین می‌کند.

این نتایج نشان می‌دهد که اصلی‌ترین متغیر در تبیین گرایش به رفتارهای پرخطر، عمل به مناسک دینی بود، به‌گونه‌ای که عمل کردن به مناسک دینی با گرایش کمتر به رفتارهای پرخطر همراه است. از این حیث نتایج این مطالعه با مطالعه خدایاری و همکاران (۱۳۸۸) همسو است. در واقع دین همان‌گونه که اسمیت (۲۰۰۳) هم اشاره می‌کند، از طریق

مجازی، ممکن است زمینه‌ساز گرایش به برخی از رفتارهای پرخطر به‌ویژه برای دختران جوان شود.

در واقع، با لحاظ کردن شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان نوعی از رسانه‌های نوظهور، در تبیین تأثیر آن بر گرایش به رفتارهای پرخطر، می‌توان به دیدگاه ارونسون (۱۳۹۰) درباره نقش رسانه‌ها در افزایش پرخاشگری اشاره کرد که بیان می‌دارد فراوانی رفتارهای پرخاشگرانه در رسانه‌ها، برای فرد این باور را رقم می‌زند که اگر دیگران این عمل را انجام می‌دهند، من هم می‌توانم انجام دهم و حتی فرد دنیا را سرشار از این‌گونه رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌بیند و علاوه بر این، حساسیت کمتری به انجام آنها از خود نشان می‌دهد. به نظر می‌رسد این مسأله نه فقط برای پرخاشگری، بلکه برای سایر رفتارهای پرخطر اعم از مصرف مواد، مشروبات الکلی و روابط جنسی و فراتر از آن، روابط آسیب‌زا با جنس مخالف هم کاربرد دارد.

از سوی دیگر، به نظر می‌رسد عامل فضاهای اجتماعی مجازی امروزه نقش پررنگ‌تری در تعاملات اجتماعی نوجوانان ایفا می‌کند و آنان بیشتر وقت خود را صرف حضور در فضاها و تبادل اطلاعات در این شبکه‌ها می‌کنند. آنچه در این زمینه مهم است نبود نظارت بر محتوای مطالب مبادلاتی در این فضاهاست، به‌گونه‌ای که جوانان صرفاً به واسطه علاقه خود می‌توانند انتخاب کنند که چه نوع مطالب و اطلاعاتی را مبادله کنند. بر این اساس، احتمالاً جوانان و نوجوانان به اقتضای شرایط سنی خود و با توجه به محدودیت‌های اخلاقی موجود در جامعه، تمایل به جنس مخالف و مؤلفه‌های مرتبط با آن را می‌توانند جزء موضوعات مورد توجه خود در این فضاهای بدون نظارت و هدایت رسمی و حتی غیررسمی قرار دهند؛ به‌ویژه اینکه براساس نتایج دیگر این مطالعه، آنان عدم بازداری بالاتری دارند و می‌دانند محتوای مطالب مورد مبادله در فضاهای مجازی موجود در گوشی‌های آنان، جزء حریم خصوصی محسوب می‌شود و لزوماً نظارت خاصی بر آن هم وجود ندارد. لذا به واسطه این حریم شخصی بودن، نبودن هدایت و نظارت، مبتنی بر غرایز جنسی اقتضای دوران جوانی و نوجوانی بودن و عدم بازداری بالاتر و پنهان بودن حضور در فضاهای مجازی برای ارضای نسبی تمایلات جنسی و عاطفی برای برقراری رابطه با جنس مخالف، ممکن است به این منجر شود که حضور بیشتر در این فضاها با گرایش بیشتر به برخی رفتارهای پرخطر به‌ویژه رابطه آسیب‌زا با جنس مخالف بیشتر شود. البته به نظر می‌رسد این‌گونه فضاهای اجتماعی حتی

با گرایش به مصادیق رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد و مشروب و خشونت‌خواهی و درگیر شدن در روابط جنسی آسیب‌زا همراه بوده است (سراج‌زاده و فیضی، ۱۳۸۶ و سلیمی و داوری، ۱۳۹۱) و از این حیث این نتایج با نتایج مطالعه حاضر و همچنین نتایج پژوهش‌های فیشر و همکاران (۲۰۰۸) و کشاورزی و همکاران (۱۳۹۴) همخوانی دارد. به نظر می‌رسد آلودگی محیط به واسطه چند عامل با افزایش تمایل به رفتارهای مخاطره‌آمیز همراه است. اولین مسأله، فراهم کردن الگوهای عینی برای انجام رفتارهای نامطلوب است که در اطراف فرد وجود دارد. عامل دوم، دریافت تقویت از جانب الگوها برای انجام این گونه رفتارها است. عامل سوم، فراوانی و کثرت این‌گونه رفتارها است که از یک‌سو فرد متأثر از عامل همنوایی به انجام آن رفتارها مبادرت می‌ورزد و از سوی دیگر، این فراوانی افرادی که مرتکب رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌شوند، موانع و محدودیت‌ها و در واقع قبح انجام این اعمال را در نزد فرد کاهش می‌دهد و میل به انجام این عمل را افزایش می‌دهد. اما عامل مؤثر دیگر، در تبیین گرایش به رفتارهای پرخطر استفاده از رسانه‌ها بود، به‌طوری که اختصاصاً استفاده بیشتر از فضاهای اجتماعی مجازی، با گرایش بیشتر همراه است. این نتایج با نتایج مطالعات عبدی (۱۳۹۲)، قنبری و رمضانخانی، (۱۳۸۶)، ویکفیلد (۲۰۰۳) و هولتز و اپل (۲۰۱۱) همخوانی دارد. در واقع، شبکه‌های اجتماعی تحت موبایل^۱ اشاره به گستره‌ای از شبکه‌های اجتماعی دارد که در آن افراد علاقه‌مندی‌ها، افکار و فعالیت‌های خودشان را با دیگران به اشتراک می‌گذارند و دیگران هم این افکار و فعالیت‌ها را با آنان سهیم می‌شوند؛ ارتباط اینترنتی در این شبکه‌ها با موبایل یا تبلت صورت می‌گیرد (لو، یو، گئو و ژو، ۲۰۱۴).

اگرچه مهمترین انگیزه‌های کاربران جوان و نوجوان این شبکه‌ها تسهیل روابط فعلی و احیای روابط قدیمی، حفظ و ایجاد روابط دوستانه، اطلاع‌یابی و دیده‌بانی اجتماعی و سیاسی، سرگرمی و تفریح، افزایش محبوبیت، گذران وقت، آموزش و یادگیری و استفاده از تجارب بقیه، استفاده در امور مدیریتی و کسب و کار است (شهابی و بیات، ۱۳۹۱؛ کیا و نوری مرادآبادی، ۱۳۹۱) ولی از آثار منفی استفاده نامطلوب از شبکه‌های اجتماعی مجازی، ارتباط آسیب‌زا با جنس مخالف (بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱)، افزایش شکاف بین نسلی (محمدپور و آزادی‌نژاد، ۱۳۹۲؛ فتحی و مطلق، ۱۳۹۰) است. این امر، گویای آن است که حضور در شبکه‌های اجتماعی

قبال خطرات باشد. علاوه بر این، شاید بتوان این احتمال را هم مطرح کرد که احتمالاً مادران جوانتری که فرزندان نوجوان و جوان تحصیلکرده دارند، هم تجربه والدینی پایین‌تری دارند و هم نتوانسته‌اند خود الگوهای رفتاری موفق‌تری برای فرزندان دختر جوان خود باشند. چه بسا که خود مادران هم احتمالاً در برخی موارد درگیر مواردی از رفتارهای مخاطره‌آمیز باشند و متأسفانه این مسأله، موجب شده که مادران الگوهای رفتاری منفی برای فرزندانشان باشند.

در مجموع، پیشنهادهاى مبتنی بر نتایج این مطالعه، گویای آن است که تقویت باورهای دینی به‌ویژه ترغیب دانشجویان دختر به انجام مناسک دینی، ممکن است نقش مهم و پررنگی در پیشگیری از رفتارهای پرخطر در آنان داشته باشد. علاوه بر این، تدوین برنامه‌های مداخله‌ای با هدف جهت‌دهی مثبت هیجان‌خواهی دانشجویان دختر به‌ویژه آموزش کنترل عدم بازداری، و برنامه‌های آموزشی با هدف آشنایی آنان با مخاطرات حضور بی‌هدف و مستمر و لجام‌گسیخته در فضاهای اجتماعی مجازی موبایلی، ممکن است بر کاهش گرایش به رفتارهای پرخطر در آنان منجر شود. در عین حال، به نظر می‌رسد که والدین نیز نیازمند دریافت آموزش‌های اختصاصی درباره برقراری رابطه با فرزندان جوان و نوجوان خود هستند تا این بهبود رابطه به‌عنوان عاملی محافظت‌کننده در این زمینه عمل کند. علاوه بر این، نتایج جانبی این مطالعه، بر لزوم توجه به گرایش فزاینده دانشجویان دختر به رفتارهای پرخطر اشاره دارد؛ چرا که اینان مادران نسل فردا و بخشی از شاغلان مناصب فردای این جامعه هستند و فراوانی این‌گونه رفتارها، موجب هدر رفتن بخش اعظمی از نیروی سازنده جوانی آنان می‌شود که می‌تواند در راستای اعتلای ایران عزیز صرف شود.

این مطالعه محدودیت‌هایی هم داشت از جمله اینکه به دلیل انجام مطالعه صرفاً بر دختران، قابلیت تعمیم نتایج بر پسران را در حد پایینی دارد و نقش پویایی‌های خانوادگی را هم مورد توجه قرار نداد. ضمن اینکه لازم است تا تعمیم نتایج این مطالعه به دانشجویان دختر دیگر دانشگاهها نظیر آزاد و پیام نور هم با احتیاط صورت پذیرد. از سوی دیگر، این مطالعه بر میزان انجام این‌گونه رفتارها در دختران دانشجو تأکید داشت و نه اینکه به بررسی این مؤلفه‌ها در دانشجویانی که به‌طور کامل درگیر رفتارهای پرخطر هستند، بپردازد و نیاز است که پژوهشگران بعدی به این موارد توجه داشته باشند. علاوه بر این، با توجه به اینکه مطالعه بر دانشجویان دختر انجام شد، نیاز است که در تعمیم نتایج حاصل از این مطالعه بر دختران غیر دانشجو هم جوانب احتیاط در نظر گرفته شود.

ممکن است زمینه آشنایی و ترغیب به مصرف برای سایر رفتارهای پرخطر نظیر مصرف مواد، مشروبات الکلی و سیگار و قلیان را هم به همراه داشته باشد. علاوه بر این، باید توجه داشت که متأسفانه استفاده و حضور افراطی در این فضاها موجب کاهش تحرک و فعالیت‌های بدنی و ورزشی جوانان شده و خود به خود زمینه گسترش کم‌تحرکی و نبود فعالیت بدنی و ورزشی به‌عنوان یک رفتار پرخطر دیگر را هم رقم می‌زند.

علاوه بر این، احتمالاً می‌تواند که تعامل دو عامل باورهای دینی ضعیف‌تر و استفاده بیشتر از فضاهای مجازی را در گرایش به رفتارهای پرخطر هم باید مورد توجه قرار داد؛ به نظر می‌رسد باورهای دینی پایین‌تر، تعهد و کنترل درونی پایین‌تری را در دختران جوان رقم می‌زند و در زمان حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی، فرد بازداری کمتری برای درگیر شدن در مبادله مطالب و پیام‌های غیراخلاقی، ضدسلامت و حتی برقراری رابطه با جنس مخالف را احساس می‌کند. این امر به بیشتر شدن آسیب‌های استفاده از این فضاها در دختران و قاعدتاً به مخاطره افتادن بیشتر آنها منجر می‌شود.

سایر نتایج این مطالعه نشان داد که سن پدر و مادر هم قدرت پیش‌بینی‌کنندگی معناداری برای گرایش به رفتارهای پرخطر دارد. این نتایج با مطالعات قبلی نظیر مهرابی و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. در واقع، سن بیشتر پدر و سن کمتر مادر، با گرایش بیشتر به رفتارهای پرخطر همراه است. این امر، از یک طرف به مقوله بروز شکاف بین نسلی اشاره دارد که فاصله سنی بیشتر والدین با فرزند، با اختلاف در نظام ارزشی و عقیدتی همراه است (احمدی، ۱۳۹۱). به‌طور خاص فاصله سنی بیشتر دختران با پدر، با تفاوت در نظام ارزشی و اهداف و ایده‌ها همراه است و این مسأله فاصله بین دختر و پدر را بیشتر می‌کند. از سوی دیگر، این فاصله سنی، زبان مشترک و درک متقابل پدر و دختر را کاهش می‌دهد و این موارد، باعث جدایی بیشتر بین این دو و گرایش بیشتر به سمت رفتارهایی می‌شود که پدر لزوماً آنها را تأیید نمی‌کند و دختر هم نظر و دیدگاه پدر برایش تعیین‌کننده و مؤثر نیست و بنابراین نداشتن درک متقابل و دوری عقیدتی و رفتاری، باعث گرایش بیشتر به رفتارهای پرخطر می‌شود.

اما این مسأله که سن کمتر مادر با گرایش بیشتر به رفتارهای پرخطر همراه است، نشان می‌دهد که در این مورد، شکاف بین نسلی این‌گونه عمل می‌کند که شاید مادر به دلیل فاصله سنی کمتر با دختر، منبع قدرت مقتدری برای دختر نیست و از سوی دیگر، مادر نتوانسته به‌عنوان یک همدل انجام وظیفه کند تا صمیمیت حاکم در رابطه با دختر، محافظ وی در

منابع

- فرانکن، ر. (۱۳۸۴). *انگیزش و هیجان*. ترجمه حسن شمس‌اسفندآباد. غلامرضا محمودی سوزان امامی. تهران: نشر نی.
- فرجیها، محمد. (۱۳۸۵). *بازتاب رسانه‌ای جرم*. تهران: *رفاه اجتماعی*، ۵۷-۸۶: (۶)۵.
- کارور، ج.س.، و شی‌یر، ف. (۱۳۷۵). *نظریه‌های شخصیت*. ترجمه احمد رضوانی. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- کشاورز، ا.، مهربانی، ح.ع.، و سلطانی‌زاده، م. (۱۳۸۸). *پیش‌بینی‌کننده‌های روان‌شناختی رضایت از زندگی*. *روان‌شناسی تحولی*، ۲۲(۲): ۱۵۹-۱۶۸.
- کشاورزی، ا.، وزیر، ش.، و لطفی‌کاشانی، ف. (۱۳۹۴). *تأثیر همراه‌سازی درمان حساس‌سازی پنهان با درمان‌شناختی رفتاری بر میزان قدرت میل و احتمال به مصرف کراک، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۶(۶۱): ۲۵-۳۳.
- کیا، ع.ا.، و نوری‌مرادآبادی، ی. (۱۳۹۱). *عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به شبکه اجتماعی فیس‌بوک (بررسی تطبیقی دانشجویان ایران و امریکا)*. *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، ۱۷(۱۳): ۱۸۱-۲۱۲.
- عبدی، س. (۱۳۹۲). *آسیب‌شناسی سریال‌های عامه‌پسند ماهواره‌ای در جامعه امروز ایران از دید صاحب‌نظران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم ارتباطات، دانشکده صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- قنبری، ش.، و رمضانخانی، ع. (۱۳۸۶). *نقش رسانه‌ها در ترویج رفتارهای مخاطره‌آمیز، پژوهش‌های ارتباطی*، ۸(۴۹): ۸۷-۱۰۲.
- محمدپور، س.، و آزادی‌نژاد، م.ز. (۱۳۹۲). *بررسی تأثیر رسانه‌های الکترونیکی (اینترنت) در ایجاد شکاف بین فرزندان و والدین تهرانی*. *مطالعات رسانه‌ای*، ۸(۳): ۱۱۱-۱۲۲.
- موسوی، ا.، متینخواه، ف.، و آصف، ف. (۱۳۹۰). *مقایسه نشانه‌های روان‌شناختی افراد سیگاری، غیرسیگاری و سیگاری خودمعرف برای ترک*. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۲(۴۳): ۶۶-۷۵.
- مولوی، ح. (۱۳۹۲). *راهنمای عملی SPSS، Amos در علوم رفتاری*. اصفهان: انتشارات پویان اندیشه.
- مؤمنی، م. (۱۳۹۱). *تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS*. تهران: انتشارات آگاه.
- مهرابی، ح.ع.، کجیاف، م.ب.، و مجاهد، ع. (۱۳۸۹). *پیش‌بینی رفتار پرخطر براساس هیجان‌خواهی و عوامل جمعیت‌شناختی در دانشجویان دانشگاه اصفهان*. *مطالعات روان‌شناختی*، ۶(۲): ۱۷۷-۲۵.
- هویت، د.، و کرامر، د. (۱۳۸۹). *مقدمه‌ای بر کاربرد SPSS در روان‌شناسی و دیگر علوم رفتاری*. ترجمه حسن پاشاشریفی، جعفر نجفی‌زند، مالک میرهاشمی، نسترن شریفی و داود معنوی‌پور. تهران: انتشارات سخن.
- یاسمین‌نژاد، پ.، گل‌محمدیان، م.، و یوسفی، ن. (۱۳۹۱). *رابطه سلامت عمومی و استفاده مفرط از تلفن همراه در دانشجویان، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۳(۴۷): ۷۳-۶۱.
- ابادینسکی، ه. (۱۳۸۴). *مواد مخدر، نگاه اجمالی*. ترجمه جلیل کریمی، صلاح‌الدین قادری، محمدعلی زکریایی و همکاران. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات مواد مخدر.
- احمدی، ح. (۱۳۹۱). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات سمت.
- الیاسی، ز. (۱۳۹۳). *شناسایی عوامل مؤثر بر سبک زندگی دختران شهر اصفهان و تدوین مدلی برای آن*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته روان‌شناسی عمومی، دانشگاه اصفهان: دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- ارونسون، ا. (۱۳۹۰). *روان‌شناسی اجتماعی*. ترجمه حسین شکرکن. تهران: انتشارات رشد.
- بشیر، ح.، و افراسیابی، م.ص. (۱۳۹۱). *شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگترین جامعه مجازی ایرانیان*. *تحقیقات فرهنگی*، ۱(۵): ۳۱-۶۲.
- خدایاری‌فرد، م.، شهبابی، ر.ه.، و اکبری‌زردخانه، س. (۱۳۸۸). *دینداری، خودکنترلی و گرایش الکلی در بین دانشجویان*. *رفاه اجتماعی*، ۲(۳۴): ۱۱۵-۱۳۰.
- دانش، پ. (۱۳۸۸). *الگوی مصرف شبکه‌های ماهواره‌ای، پیک‌نور*، ۷(۳): ۷-۱۱.
- رضوانیان، ا. (۱۳۷۸). *بررسی الگوهای اجتماعی مصرف مواد در دانشجویان دختر دانشکده‌های دانشگاه تهران*. پایان‌نامه دکترای پزشکی عمومی، دانشگاه علوم پزشکی تهران: دانشکده روان‌شناسی.
- زاده‌محمدی، ع.، و احمدآبادی، ز. (۱۳۹۰). *تدوین و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی*. *روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی*، ۳(۱۷): ۲۲۵-۲۱۸.
- سراج‌زاده، ح.، و فیضی، ا. (۱۳۸۶). *عوامل اجتماعی مؤثر بر مصرف تریاک و مشروبات الکلی در بین دانشجویان*. *علوم اجتماعی*، ۳۱(۲): ۸۱-۱۰۲.
- سلیمی، ع.، و داوری، م. (۱۳۹۱). *جامعه‌شناسی کجروی*. تهران: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- سهرابی، ف.، اکبری‌زردخانه، س.، ترقی‌جاه، ص.، فلسفی‌نژاد، م. ر.، یعقوبی، ح. و رضانی، و. (۱۳۸۸). *مصرف مواد در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، رفاه اجتماعی*، ۱۰(۳۴): ۸۲-۶۷.
- شهبابی، م.، و بیات، ق. (۱۳۹۱). *شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان، از تداوم زندگی واقعی تا تجربه جهان وطنی*. *مجلس و راهبرد*، ۱۹(۶۹): ۱۸۰-۱۵۱.
- صالحی، م. (۱۳۹۲). *نقش پیش‌بینی دینداری در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر با واسطه‌گری نظم‌بخشی هیجانی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز: دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- فتحی، س.، و مطلق، م. (۱۳۹۰). *جهانی‌شدن و فاصله نسلی (با تأکید بر فناوری اطلاعات و ارتباطات)*. *مطالعات راهبردی جهانی* شدن، ۵(۲): ۱۷۷-۱۴۵.

- Babaei, H.A.; Ramezankhani, A.; Barekati, H.; Vejdani, M.; Shariatinejad, K.; Panahi, R.; Kashfi, H. & Imanzad, M. (2015). Prevalence of Substance Abuse among Dormitory Students of Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran. *International Journal of High Risk Behaviors & Addictions*, 4(2): 1-6.
- Blon, G., Ehrharatt, A., Wasserheit, J. (1999). Gender perspective and STDS. *Sexually transmitted disease*. New York: MCGraw-Hill.
- Boyer, T.W. (2006). The development of risk-taking: A multi-perspective review. *Developmental Review*, 26: 291-345.
- Bouchard, J. (1997). The genetic correlation between impulsivity and sensation seeking traits. *Journal of Behavior Genetics*, 27(2):63-45.
- Carr, G.M., & Grover, S. (2003). Risk taking behavior of young women in Australia, screening for health risk behavior, *Medical journal of Australia*, 178(12): 601-604.
- Dunlop, S. & Romer, D. (2010). Adolescent and young adult crash risk: sensation seeking, substance, use personality and substance use behavior. *Journal of Adolescent Health*, 23(11):46-90.
- Escobar, C.S., Susar, R., Christine, M. & Lowbarbara, J. (2005). Practice and thick stun Patricia, impact of the media on adolescent sexual attitude and behavior. *Journal of Pediatrics*, 116(3): 303-326
- Fisher, H.H., Eke, A.N., Cance, J., Hawkins S.R. & Lam W.K. (2008). Correlates of HIV-related risk behaviors in African American adolescents from substance-using families: Patterns of adolescent-level factors associated with sexual experience and substance use. *Journal of Adolescents Health*, 42(2): 161-169.
- Gill, J.S. (2002). Reported levels of alcohol consumption and binge drinking within the UK undergraduate student population over the last 25 years. *Alcohol and Alcoholism*, 37, 109-120.
- Hittner, J. & Swickert, R. (2001). Sensation seeking and alcohol use, a meta-analytic review. *Journal of Addictive Behavior*, 31(3):83-401
- Holtz, P., & Appel, M. (2011). Internet use and video gaming predict problem behavior in early adolescence, *Journal of Adolescence*, 34(1):49-58
- Johnston, L.D.; O'Malley, P.M. & Bachman, J.G. (2002). *Monitoring the Future National Survey Results on Drug Use, 1975-2002. Volume 1: Secondary School Students*. Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Kear, M.E. (2002). Psychosocial determinants of cigarette smoking among college students. *Journal of Community Health Nursing*, 19(4), 245-257.
- Lindberg, L.D., Boggess, S. & Williams, S. (2000) *Multiple Threats: The co-occurrence of teen health risk behaviors*. Washington, DC: U. S. Department of health and human services, Retrieved from <http://www.urban.org/family/at-risk/multiplethreats>.
- Lu, X.; Yu, Zh.; Guo, B. & Zhou, X. (2014). Predicting the content dissemination trends by repost behavior modeling in mobile social networks, *Journal of network and computer applications*, 42: 197-207.
- Masten, A.S. (1991). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2(4): 425-444.
- Markery, C., Marker, P., Tinsley, B. (2003). Personality, puberty and preadolescent girls risky behavior: examine the predictive value of the five-factor model of personality. *Journal of Research Personality*, 37(2): 19-45.
- Muuss, R. & Proton, H. (1998). *Increasing risks behavior among adolescents*. *Adolescent Behavior and Society*. New York: Prentice-Hill.
- Reed, E., Amaro, H., Matsumato, A. & Kaysen, D. (2009). Relation between interpersonal violence and substance use, among a sample of university students: examination of the role of victim and perpetrator substance use, *Journal Addictive Behaviors*, 34(3):31-48.
- Roberti, J. (2004). A review of behavioral seeking and risky behavior and biological correlate of sensation seeking, *Journal of Research Personality*, 38(2): 79-256.
- Slusky, R. (2004). Decreasing high-risk behavior in teens, a theatre program empower student to reach out to their peers, *Journal of HealthCare Executives*, 19(1): 48-49.
- Smith, C. (2003). Theorizing religious effect among American adolescents. *Journal for the scientific study of religion*, 42: 17-30.
- Wakefield, M., Flay, B. (2003). Appraisal of anti-smoking advertising by youth at risk for regular smoking: a comparative study in the United States. Australia and Britain American. *Journal of Public Health*, 12(2): 180-199
- Williams, S., Kimbie, L., Govell, N., Weiss, H., Newton, J. & Fisher, J. (1992). College student use implicit personality theory instead of safe sex, *Journal of Applied Social Psychology*, 22(12): 33-921
- Zukerman, M. (2007). *Sensation seeking and risky behavior* Washington. American Psychological Association.